

1 We verlaten de Roeivereniging BB uit, in de richting van de ophaalbrug met het witte brugwachtershuisje. Deze brug is deel van 'de doorbraak': de nieuwe uitvalsroute die in 1939 werd aangelegd. De oude brug bij de Thierensweg werd daarmee overbodig, evenals - in het verlengde daarvan - de Kippenbrug (25) over de binnengracht, die in de route *Bastion Turfpoort via Boomgat* voorkomt.

2 Na de brug roeien we door over de brede buitengracht. Ongeveer 250 meter verder zien we aan BB twee treurwilgen en een bruggetje. Daarachter, aan het begin van de Karnemelksloot, ligt het vogelasiel, vandaar de grote aantallen watervogels die hier rondzwemmen.

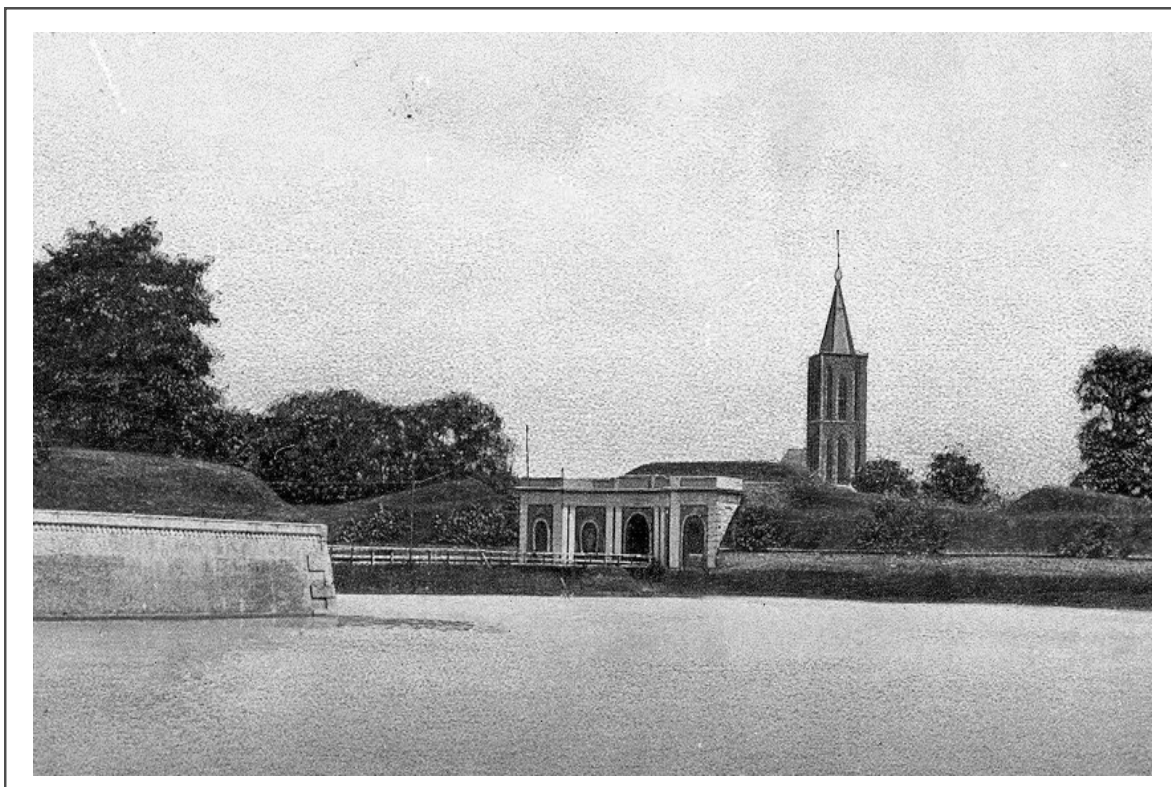
3 We blijven de slingerende walkant volgen tot we bij een splitsing komen. Daar gaan we SB uit naar de ophaalbrug. Bij het onderdoorgaan van de brug goed opletten: er zit een laag'hangende' balk onder het wegdek! Hier komen we in de buitenhaven, die in feite een keerhaven is omdat grotere schepen niet verder konden varen.

5 We houden SB aan en gaan vervolgens onder een hoog bruggetje door. Pas op voor de dukdalven aan beide zijden. Dan zijn we op de binnengracht bij bastion Oud-Molen.

4 Aan BB zien we de Westbeer die vroeger het zoute water verhinderde de binnengracht in te komen. De twee ronde bouwsels op de beer worden monniken genoemd en dienden om te verhinderen dat de vijand schrijlings over de beer de stad zou binnendringen.

6 Aan de lange zijde van het bastion Oud-Molen zijn schietgaten zichtbaar, waardoor vanuit vijf kanonkelders gevuld kon worden. De zijkant van het bastion is de teruggetrokken lage flank, een beschutte plek waar eveneens kanonnen konden worden opgesteld om het volgende bastion, Nieuw-Molen, onder vuur te houden.

7 Om nu in de vesting te komen moeten we via de kleine pijp, een lange smalle doorgang: tien sterke halen vooraf, laten lopen, en scherpe hoek naar BB. De kleine pijp liep oorspronkelijk als een tunnel onder de voormalige Amsterdamse Poort, die in 1915 is gesloopt. Het bruggetje is pas eind 20e eeuw aangelegd en beweegbaar om de boot te kunnen doorlaten waarmee jaarlijks Sint Nicolaas zijn intocht in Naarden maakt.

Gezicht op Amsterdamse Poort, met bastion Nieuw Molen aan de rechterkant, vanaf de Lange Bedekte Weg, ca. 1910

We komen uit in de Nieuwe Haven, recht tegenover het turfmagazijn uit 1752 (nu restaurant). Vroeger heerste hier grote bedrijvigheid. Schipper Karssemeijer (de naam staat met enkel s op het huis aan SB) onderhield een vaste dienst naar Amsterdam en Zaandam. Het huis was heel vroeger Herberg 't Veerhuis, vanwaar via de Karnemelksloot op Utrecht werd gevaren. Schipper Karssemeijer's laatste schip, de 'Voorwaarts' lag aangemeerd langs de kade tot het in de jaren '70 werd aangekocht door wat nu heet het Haven- en Scheepvaartmuseum in Rotterdam.

De Voorwaarts I en II in de haven van Naarden.

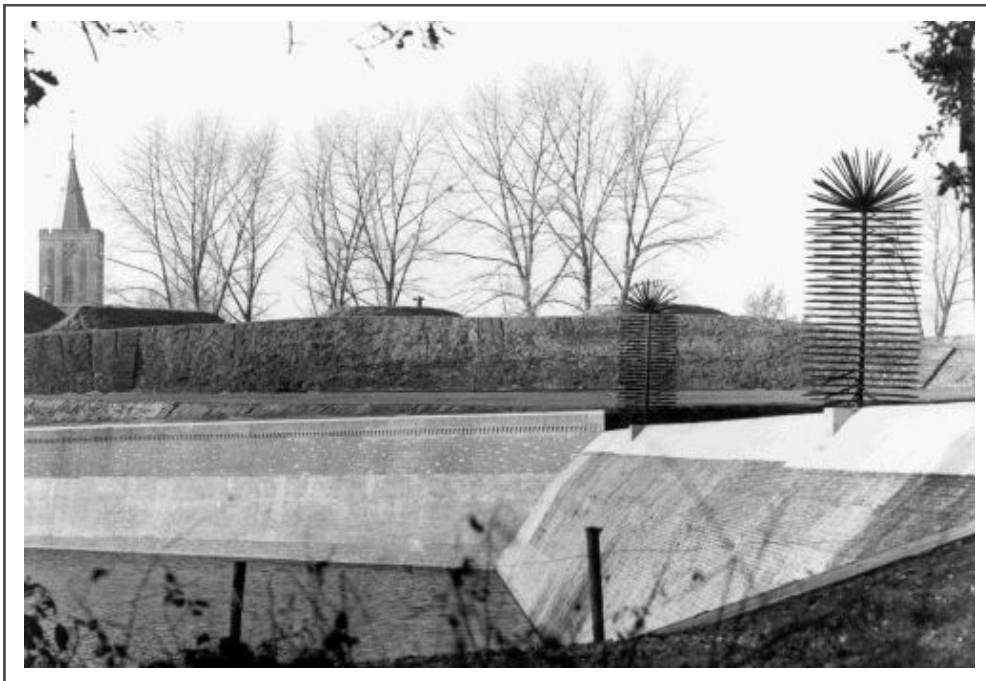
Rechts het huis van Karssemeijer en op de achtergrond de schutsluis met boogbrug, omstreeks 1910

Even voorbij 'Karssemeijer', waar de gevelrij wordt onderbroken door een fraai tuinhek, meerde in het verleden tweemaal per week de trekschuit uit Amsterdam, die aansloot op de dienstregeling van de Hamburger Post. Deze postdienst was gevestigd in het grote gebouw dat door het tuinhek zichtbaar is.

Het grote gebouw aan BB is het Arsenaal, gebouwd in 1688 als bergplaats voor militair materieel. bastion Oud-Molen is eeuwenlang militair gebied geweest. In 1988 heeft Defensie zich teruggetrokken. Tegenwoordig is een groot deel van de gebouwen, waaronder het Arsenaal, in gebruik als designcentrum.

- 8 We naderen de sluisbrug die eeuwenlang de enige verbinding was tussen Oud-Molen en de stad. Boven de doorgang zien we een steen: 'Verbeetert 1799 en 1967'. Aan weerszijden is goed te zien dat hier vroeger een sluis is geweest tussen Binnen- en Buitenhaven, nu Nieuwe en Oude Haven. Let op de ringen waar vroeger een dik touw doorheen liep; aan dit touw werden de schepen door de sluis getrokken. De sluis diende niet alleen om schepen te schutten die van de Zuiderzee naar het binnenwater voeren, maar ook om de waterstand in de stad te regelen. Er wordt aangenomen dat dit water oorspronkelijk de gracht was rond de in het midden van de 14e eeuw hier herbouwde stad Naarden, na de verwoesting in 1350 tijdens de Hoekse en Kabeljauwse twisten van Oud-Naarden, het stadje dat in de middeleeuwen ca 3,5 km ten noordoosten van de huidige vestingstad lag.
- 9 Aan het eind van de Oude Haven komen we bij de zeebrug. Oorspronkelijk was dit een open toegang naar het buitenwater. De muur van deze zogenaamde lange (of grote) pijp draagt een steen met het jaartal 1632. Het jaar waarin hij met een brug is overwelfd is te lezen op een sluitsteen aan de andere zijde: 1789. In de brede sleuven aan weerszijden konden bij hoge waterstanden op de Zuiderzee schotten worden geplaatst.

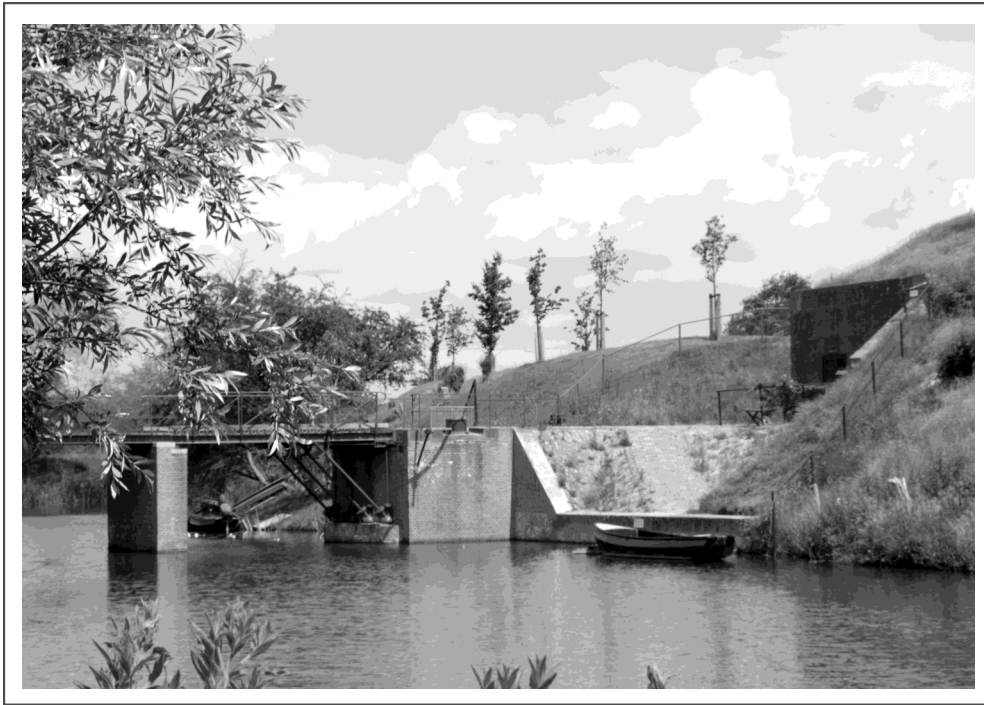
- 4 We zijn nu weer op de binnengracht, die aan BB wordt afgesloten door de eerder van de andere kant af geziene Westbeer.
- 10 We passeren het weelderig begroeide vestingeiland, het enige ravelijn - vrijliggend eiland - dat geen bekledingsmuur heeft. In de zomervakantie worden hier gedurende twee weken activiteiten voor kinderen georganiseerd.
- 11 We roeien rond bastion Katten naar bastion Oranje. Tussen de twee bastions was tot de bouw van de huidige vesting, eind 17e eeuw, een uitgang, de Huizerpoort. Op bastion Oranje zijn traversen te zien, hoge aarden ruggen, die bedoeld waren om het daartussen opgestelde geschut en zijn bedieners te beschermen tegen vijandelijk vuur.
- 12
- 13 Aan de saillant (vooruitstekend deel) van het bastion Oranje ligt de Oostbeer, in het verlengde van de Oostdijk. Hier stonden oorspronkelijk ook twee monniken op, die in de loop der tijden zijn vervallen en verwijderd. Bij de laatste restauratie zijn op de plaats van de monniken metalen staketsels geplaatst, die van de Naardense bevolking de naam 'rijksragebollen' hebben gekregen. De roestbruine kleur van de korstmossen op de noordzijde van de Oostbeer geeft aan hoe hoog het zoute water bij hoge waterstanden moet hebben gestaan.

De Oostbeer met 'rijksragebollen', vanaf het Vestingpad

- Doorvaren op de binnengracht is vanaf hier niet mogelijk, maar kort voor de beer is aan BB een nauwe doorvaart (boomgat of coupure) naar de buitengracht. Deze verbinding loopt zigzag, zodat men van buitenaf er niet doorheen op het bastion kon schieten. De naam boomgat kan betrekking hebben op zowel 'punteren' als op de mogelijkheid om deze verbinding met een boom af te sluiten.
- 14 De oever van de noordelijke buitengracht is een echte slootkant. In de zomer bloeien o.a. de paarsrode kattestaart, het roze harig wilgenroosje en de gele wederik. Lager in de rietkraag staan de bleekpaarse pluizebollen van de watermunt en het heldere blauw van het moeras vergeet-me-nietje. De ondergrond is zoutige zeeklei in tegenstelling tot de zuidzijde van de Vesting waar de armere zandgrond ook een ander flora draagt.
- 15 Via de buitengracht roeien we BB richting Fort Ronduit, een buitendijks fort dat zo'n tweehonderd meter ten noorden van de Vesting ligt en er met een gracht mee verbonden is. Het fort, door water omringd, was bedoeld om de stad aan de zeezijde te beschermen en te voorkomen dat de vijand om de stad heen kon trekken richting Amsterdam. We roeien langs de noordkant om het fort heen en zien dan aan de westzijde de kraanbrug die toegang tot het fort geeft.

Het is een brug die niet wordt opgehaald (hierdoor zou het zicht op belegeraars worden belemmerd), maar die door een bijzonder systeem opzij kan worden gedraaid. Van dit type brug zijn er in de 19e eeuw veel gebouwd, maar dit is een van de zeldzame exemplaren in het land waarvan het systeem nog zichtbaar is.

De Kraanbrug bij Fort Ronduit, na de restauratie in 2006

16 Door de verbindingsgracht roeien we onder een houten voetgangersbruggetje. Kijk vlak voor deze brug naar SB waar we een inlaatschuif zien voor de inundatie.

We passeren het vestingeland(10) aan SB en keren weer terug naar de Roeivereniging, via zeebrug(9), Oude Haven, sluisbrug, Nieuwe Haven, kleine pijp(7), rechtdoor, BB houten bruggetje, BB ophaalbrug (LET OP BALK), even rechtdoor, BB de buitengracht op(3). Deze volgen, twee bochten naar BB, onder brug door. We zijn terug bij de Roeivereniging.